

postulat quidem ut potestas legislativa Ecclesiae valeat ea praecipere, quae ad bonum animarum necessaria sunt et utilia, non vero ut valeat obligationem imponere fidelibus ad ea omnia, quae per se bona sint. Iam vero etsi bonum honestumque sit quod fidelis sponte peccata sua publice confiteatur, non est tamen bonum quod ad id obligetur. Nam illud non adversatur institutioni Christi, qui voluit ius competere fidelibus confessionis secretae, istud adversatur; illud non deterret fideles a confessione et perceptione Sacramenti, istud deterret, illud proinde non opponitur bono communi sito in usu huius Sacramenti, istud opponitur. Ex quibus liquet, quod licet actus ille liber sit in se bonus, eius tamen praeceptum, quo obligatorius redderetur, non esset bonum: ad praecipendum autem aliquid non satis est rem esse in se bonam, sed opus est ut sit bonum id praecipere seu ut res bona maneat sub praecepto, pro quo certa requiritur auctoritas, quae hac in re Ecclesiae deest; nequit enim ipsa derogare institutioni Christi. Perperam vero provocatur ad regulas religiosarum Societatum, in quibus id praecipitur quod per se liberum est: nam eae societates sponte et libere a quolibet ineuntur; idcirco quilibet libere renunciat iuri suo, et huic hypothese leges illae innituntur. At Ecclesia est societas necessaria; unde negatur paritas.

ARTICULUS III.

DE SATISFACTIONE.

I. Satisfactio est actio qua is, qui alterum laesit, tantum facit quantum satis est ad iniuriam compensandam. Est proinde actus iustitiae. Quemadmodum vero actus iustitiae duplex esse potest, ita et satisfactionis. Alia scilicet, quae fit ad absolutam et perfectam aequalitatem, ut e. g. tantum deferat honoris actio satisfactionis, quantum actio opposita attulit contumeliae. Alia fit ad aequalitatem imperfectam, ut si pro iniuria compensatio ea deferatur, quae licet non adaequata, est tamen ea, quam offensus exigit.

Certum est hominem non posse Deo perfecte satisfacere: sed intercedente acceptatione Dei atque aliqua eius donatione potest homo satisfacere Deo offenso, imperfecte tamen; nequit enim actio hominis tantum honoris Deo exhibere quantum contumeliae vel iniuriae intulit eius peccatum.

II. Inaequalitas inducta per offensam divinam non solum iustitiae sed amicitiae contraria est (in IV. D. XV. q. 1. a. 3); compensatio ergo

pro offensa, utrique, si fieri posset, satisfacere deberet. Verum cum homo per offensam violavit amicitiam Dei, is primo nullam satisfactionem exhibere potest, cui debeatur restitutio amicitiae divinae; quia haec est necessario gratuita, etsi aliquid per gratiam Dei offerre possit, quo impetrare valeat restitutionem amicitiae. Quoad reparationem iniuriae per exhibitionem emendae, quae fiat divinae iustitiae, primo certum est non posse ex se hominem adaequate satisfacere; fieri tamen potest ut Deus acceptet id quod potest homo, et illud quoque exigat. Verum manente statu peccati seu inimicitiae, nequit homo pro culpa ullam satisfactionem exhibere, qua etiam ex parte iustitiae Dei fiat satis ita ut aliquod debitum poenae extingatur, quia poena debita peccato est aeterna, quae semper eadem manet manente peccato. Nihilominus, si ex gratuita liberalitate Dei potest homo, qui peccavit, se disponere divinis auxiliis adiutus, ad obtinendam rursus amicitiam Dei et iustificationem, poterit quoque 1°) actibus suis, quibus se disponit ad iustificationem exhibere Deo quamdam congruam compensationem pro offensa, quae compensatio, quo maior est, plenior quoque obtineat remissionem peccati quoad debitum poenae, si quidem contingat, quod remissa culpa superesse possit debitum aliquod poenae temporalis, atque 2°) in hac eadem hypothese poterit iustificatus exhibere satisfactionem pro reliquo debito poenae illudque delere. Supponimus scilicet in hac duplici assertionem quod remissio reatus culpae actualis non ferat secum remissionem omnis poenae temporalis. Hoc quidem mox probabimus. Ratio suppositionis est, quia si id verum non esset, compensatio, quae ante iustificationem affertur, non valeret nisi ad obtinendam congrue gratiam iustificandam, et eo plenior gratiam, quo maior esset compensatio, non vero plenior remissionem poenae, quae semper eadem daretur in quavis iustificatione, in qua totus reatus poenae deleteretur. Porro admissa ea hypothese, advertendum est nos non affirmare quod eodem pacto se habeat compensatio exhibita ante iustificationem et exhibita postea pro remissione poenae. Quae enim exhibetur ante iustificationem, quoniam offertur ab eo, qui debitor est poenae aeternae, non spectat immediate ad extinctionem debiti poenae temporalis, sed mediate; quatenus immediate spectat ad obtinendam gratiam remissivam peccati, quae quo plenior est, maiorem etiam secum fert extinctionem debiti poenae temporalis. Ea autem compensatio, quae exhibetur a iustificato spectat immediate ad extinctionem debiti remanentis poenae.

Censemus autem quod si demonstretur posse remissa culpa superesse aliquod debitum poenae atque iustum posse satisfacere pro reliquo debito poenae temporalis, illud quoque primum certum erit,

scilicet poenitentem, cum se ad iustificationem disponit, obtinere posse actibus suis remissionem peccati etiam quoad debitum poenae temporalis plus minus plenam, ut sic extinguat ex parte vel ex toto debitum poenae illius, quae per se manere posset, remissa culpa. Id ipsa ratio agendi veterum persuadet, quae haud infrequenter a poenitentibus opera satisfactoria exigebat ante absolutionem culpae, idque seq. Th. declarabimus.

III. Itaque huc redit quaestio: an restituta amicitia divina sit exhibenda Deo aliqua compensatio pro iniuria iam illi illata. Si enim id demonstratur, certum quoque erit posse et debere exhiberi Deo aliquam satisfactionem, qua debitum poenae extinguitur tum a iusto tum a peccatore, etsi alio et alio modo. Posset quidem Deus debitum omne dimittere, quemadmodum facit in baptismo et in martyrio; sed velle etiam potest, si naturae rerum id ferant, ut aliqua compensatio seu satisfactio pro peccato remisso ei exhibeatur.

Doctrina catholica haec est. 1°. Remissa culpa non eo ipso nec semper remitti debitum totius poenae. 2°. Debitum hoc posse redimi operibus bonis laboriosis seu afflictivis aut quomodocumque poenali- bus. 3°. Haec opera ad tria praecipue capita revocari, orationem, ieiunium, eleemosynam. 4°. Haec tum sponte assumenda esse, tum in Sacramento Poenitentiae iniungi posse et debere. 5°. His operibus condigne iustos satisfacere divinae iustitiae. Totidem sunt antitheses haereticorum. Cf. Bellarminum de Poenit. L. IV. c. 4).

THESIS XXXVI.

(qq. XII. et XIII.).

Potest remitti a Deo culpa mortalis. manente debito alicuius poenae temporalis; imo falsum est nunquam culpam a Domino remitti, quin universa etiam poena condonetur.

I. Negarunt prius Protestantes, ut negare possent (et alterum. Argumenta eorum adornavit prae ceteris Ioannes Dallaeus in opere de Poenis et satisfactionibus humanis; Doctrina, quam hac 1^a parte defendimus, catholica est et supponitur a Tridentino Sess. XIV. cp. 8. Pro probatione adverte: propter peccatum mortale hominem contrahere duplicem reatum, reatum culpae, qui est ipsa culpa perseverans, constituens hominem aversum habitualiter a Deo eique inimicum obiectumque odii abominationis et inimicitiae divinae, reatum poenae, qui est dignitas subeundae poenae pro iniuria illata, quo proinde constituitur homo obiectum odii vindictae divinae. Hic

alter reatus est et ipse reatus culpae non formaliter, sed efficienter; pendet enim a culpa actuali, quae praecessit et comitatur culpam habitualem. Quare hic reatus non constituit hominem peccatorem, sed supponit. Porro remissio peccati perfectissima ea est, qua uterque reatus integre tollitur, ut non amplius sit homo obiectum odii abominationis, restituta amicitia per gratiam, et non sit amplius obiectum odii vindictae, ablato quocumque debito poenae. Reatus autem poenae desinere non potest manente reatu culpae; dignus est enim poena peccator, unde manente peccato nequit ea dignitas deesse. Quaestio est utrum possit esse remissio culpae, manente reatu poenae. Et quidem si sermo sit de reatu poenae aeternae, negandum est; nequit enim, restituta homini amicitia et filiatione divina ac iure hereditatis aeternae, manere dignitas aeternae poenae. At si quaestio fiat utrum remissa culpa seu amicitia restituta, possit manere debitum alicuius poenae temporalis, ita ut remissio culpae non sit perfectissima, sed perfecta sit quoad reatum culpae, imperfecta vero quoad reatum poenae, cuius aliquod debitum adhuc maneat; affirmative respondendum est. Nomine vero poenae, ut Dallaeus monet, intelligimus malum physicum quod homini, qui peccavit, infligatur *in vindictam criminis admissi seu in compensationem aut satisfactionem offensae illatae*. Probamus ergo haec duo simul esse posse, remissionem culpae et permanentem reatum alicuius poenae temporalis.

II. Sane obligatio subeundae poenae id postulat, ut culpa praecesserit, nimirum hoc facto posito, ratio existit sufficiens cur aliqua poena ab eo, qui offendit, exigatur. Iam vero obligatio alicuius poenae temporalis non repugnat cum statu amicitiae. Liquet id primum ex communi conceptu amicitiae inter homines; potest enim offensus restituere amicitiam, quin renuntiet iuri, quod habet ad compensationem damni vel iniuriae illatae. Ratio autem est, quia cum statu amicitiae multoque minus cum eo amicitiae statu, quae est inter inaequales, non pugnat obligatio iustitiae erga amicum: unde nec pugnat cum eo statu ius in amico exigendi quod alter debet; sicut vero exigere potest debitum ex re accepta, h. e. restitutionem, ita exigere potest debitum ex iniuria illata, sive satisfactionem. Quod si offensus restituens amicitiam non sit solum amicus, sed superior et princeps, poterit exigere satisfactionem positam *in poena ferenda*, quam ipse constituit in vindictam iniuriae. Atqui vera remissio culpae tunc habetur cum amicitia restituitur, ergo potest remitti culpa, quin tota poena remittatur. Probatur haec minor: cum enim Deus amicitiam restituit, desinit esse homo obiectum odii abominationis, cessat perseverantia moralis culpae propter quam odio habebatur ut